
UDK 801.48:159.9
159.925.8
Escj

Prihvaćeno 10.02.1999.

Vjekoslav Ćosić
Filozofski fakultet, Zadar
Hrvatska

ZNAČENJSKA DIMENZIJA VRIJEDNOSTI GOVORNOG JEZIKA
(Suvremena razmišljanja uz jedan eksperiment profesora Guberine)

SAŽETAK

*Postavke ženevske škole o vrijednostima govornog jezika razrađivao je i našoj jezikoslovnoj javnosti predstavio profesor Petar Guberina najprije u svojoj doktorskoj disertaciji *Valeurs logiques et valeurs stylistiques des propositions complexes* (1939) a zatim u svojem djelu *Zvuk i pokret u jeziku* (1952a) i *Povezanost jezičnih jezičnih elemenata* (1952b). Mi ćemo se u ovom prilogu obilježavanju 85. rođendana profesora Guberine osvrnuti na njegovu studiju "Étude expérimentale de l'expression linguistique", *SRAZ*, br. 5 (1958), str. 33-50, u kojoj iznosi rezultate svojih eksperimenata zabilježenih oscilografom početkom četrdesetih godina.*

Preciznim mjerenjima elektroničkim uređajima autor ulazi u nekoliko temeljnih problema jezičnog izraza: predikacija, rečenični modalitet, fokalizacija, preneseno značenje riječi, implikacija, implicitna subordinacija (zavisne rečenice bez veznika), višeznačne rečenice i sintaktičke konstrukcije. Ovi su problemi kasnije bili predmetom brojnih sintaktičkih, semantičkih i logičkih istraživanja o kojima se govori u prilogu.

Ključne riječi: *eksperimentalna fonetika, govorni jezik, veznici, francuski jezik*

Svojom prvom knjigom *Valeur logique et valeur stylistique des propositions complexes* (1939) Petar Guberina se *de facto* odvaja od zagrebačke (i bečke) mladogramatičarske matice i priklanja se ženevskoj školi, točnije: svoje poglede na jezik stavlja u okvire koje je Charles Bally zacrtao u svojim djelima *Traite de stylistique française* (1921) i *Linguistique générale et linguistique française* (1932). Treba odmah reći da se u to vrijeme radilo o odklonu od tradicionalne stilistike koja se zasnivala isključivo na pisanom jeziku, etimologiji i stilističkoj analizi sintaktičkih konstrukcija, u duhu historijsko-gramatičke tradicije. Trebalo je još uvijek dokazivati da govorni jezik predhodi pisanom pa da, prema tome, on predstavlja bit i primarni kôd prirodnog jezika, a da je pisani samo njegova transkripcija. Danas je ta činjenica posve jasna i neosporna pa bismo se trebali čuditi što ju je još 1939. trebalo dokazivati. No ne treba nas čuditi činjenica da su pobornici prioriteta govorenog nad pisanim jezikom svoje dokaze tražili na području stilistike budući da upravo na tom području vrijednosti govornog jezika dolaze do najboljeg izraza. Da tome nije tako, ne bi bilo ni umjeća recitiranja pjesama ni čitanja proznih djela, umijeće koje se uvijek cijenilo.

Promatrane u kontekstu stilističkih istraživanja, vrijednosti govornoga jezika (intonacija, intenzitet, stanka, tempo, mimika, stvarni kontekst) dobivaju *eo ipso* stilsku vrijednost (*valeur stylistique*) gdje god one odstupaju od normalnog načina govora, ali i tamo gdje je "leksikološki" sastav rečenice (*valeur logique*) nedostatan u odnosu na uobičajen način izražavanja misli (cliptične rečenice, zavisne rečenice bez veznika, itd.). Međutim, jedna se rečenica može izgovoriti na dva ili više načina varirajućom intonacijom, intenzitetom, tempom ili popratiti mimikom i gestom.

"Les valeurs de la langue parlée ne décident pas seulement de la valeur stylistique de la construction, mais aussi de la valeur logique. Chaque valeur logique a ses valeurs acoustiques et visuelles propres, et l'emploi de la même expression linguistique pour deux catégories différentes est accompagné chaque fois de différentes valeurs de la langue parlée." (Guberina, 1939: 69)

Time teorija "vrijednostima govornog jezika" nadilazi granice stilistike i zadire u opće "probleme ljudskog izraza". To je lako zaključiti iz slijeda bibliografskih jedinica profesora Guberine, jer će se njegove dvije knjige objavljene 1952. (*Povezanost jezičnih elemenata* i *Zvuk i pokret u jeziku*) pojaviti pod zajedničkim nadnaslovom *Problemi ljudskog izraza*, čime on djelomice napušta stilistiku i okreće se općelingvističkim problemima kao i njegov uzor Charles Bally koja svoja razmišljanja sažima u knjizi *Linguistique générale et linguistique française*, prema istom znanstvenom itinerariju po kojem je i Meillet objavio svoju *Linguistique historique et linguistique générale*.

Jedna rečenica iz njegove doktorske disertacije potvrđuje našu tvrdnju: *"L'homme complet intervient dans l'expression de ces idées."* (Guberina 1939: 66)

Nastavak te rečenice vraća ovu opću postavku u kontekst stilistike i onovremenih rasprava o prirodi jezika, što današnjem uhu može izgledati

pretjerivanje, ali ne umanjuje njezinu programatsku vrijednost. A taj nastavak, koji ovdje navodimo radi ilustracije, glasi:

"Le matériel lexicologique n'est qu'une partie de l'expression et encore c'est cette partie qui à elle seule trahit le moins les sentiments qui accompagnent les idées exprimées. Une certaine intonation, un geste, un silence même, peuvent exprimer beaucoup plus qu'un groupe de mots. Tout cela amène à croire que c'est la langue parlée qui représente le langage humain." (ibid.)

Ovaj navod je ujedno ilustracija naših tvrdnji o znanstvenom kontekstu pojave teorije o vrijednostima govornog jezika i primjer stilističkog argumenta u prilog prioriteta govornoga nad pisanim jezikom. No ako "les sentiments qui accompagnent les idées exprimées" shvatimo kao stilsku komponentu iskaza (rečenice), što nije teško dokazati, onda možemo govoriti o prebrzom zaključivanju i samo djelomičnom argumentu. Uostalom, nepobitnu tvrdnju iz posljednje rečenice navoda može se dokazati i drugim argumentima, koji sigurno nisu bili nedostupni profesoru Guberini.

Radi potrebe razumijevanja naših daljnjih razmatranja, moramo odmah iznijeti i naše stajalište o odnosu "leksičkog materijala" i "vrijednosti govornog jezika". Prema našem naziranju, "leksički materijal" jest ono što je neki jezik izgradio i usustavio u svojem rječniku i gramatici, oslanjajući se na govorni (zvučni) medij kao materijalni vid svoje vanjske manifestacije i sredstva međuljudskog općenja, to je ono na što se svode svi ostali "semiološki sustavi" komuniciranja: "vrijednosti govornog jezika" ostaju za nas onakve kao što ih je definirao i Petar Guberina, s time što u njima razlučujemo one koje su zajedničke zvučnoj prirodi jezika (intonacija, intenzitet, stanka i tempo) i one koje pripadaju vanjezičnoj sferi: mimika i geste, s jedne strane, i stvarni kontekst, odnosno kontekst ili govorna (iskazna) situacija. Pri tome imamo na pameti da svaki standardizirani jezik može zadovoljiti sve komunikacijske potrebe svojih govornika i da se na njega mogu "prevesti" svi ostali (semiološki) sustavi komuniciranja, od prometnih znakova do najapstraktnijih matematičkih formula. Treba voditi računa i o činjenici da pravopisna konvencija uredno transkribira neke vrijednosti govornoga jezika (intonaciju, stanku) kao što transkribira glasove ili foneme: točka (.), upitnik (?), uskličnik (!) i zarez (,) pa ih možemo smatrati sastavnim dijelom jezičnog sustava iako ne podliježu uobičajenim metodama lingvističke analize, zbog čega ih nazivamo "suprasegmentalima". Da i vrijednosti govornog jezika ulaze u sustav jezika svjedoči i slijedeći navod:

"Plus il y aura de matériel lexicologique, moins il y aura de valeurs acoustiques et visuelles, et par conséquent, d'affectivité." (Guberina, 1939: 68)

Tu je već eksplicirana kasnija formulacija Gustavca Guillaumea (1988: 90-93), navodena često u stilističkim raspravama: *Expression + expressivité = 1*, gdje *expression* predstavlja *grosso modo* ono što Guberina naziva "leksikološkim materijalom" a *expressivité* "vrijednosti govornog jezika".

Međutim, primjer koji profesor Guberina navodi kao ilustraciju ove tvrdnje: *Nous voyons et nous ne voyons pas* (Vidimo i ne vidimo), nadilazi okvire stilističke analize i vodi nas u područje kojim se danas bave semantičari bliski

formalnoj logici u potrazi za implikacijama i presupozicijama u jeziku, kao što je to u Francuskoj među prvima bio Oswald Ducrot u svojoj zbirci radova objavljenoj pod naslovom *Dire et ne pas dire*. (Ducrot, 1972) Guberina daje tri moguća značenja ove rečenice i upućuje na ulogu rečenične melodije i gestikulacije u govornikovo interpretaciji kao nužnom dodatku koji intervenira u slučaju kad jezični izraz (leksički, gramatički i sintaktički) nije dovoljan da se shvati konkretno značenje rečenice. Ova upućenost govornika (i njegovog sugovornika) na dodatni fizički napor i pozornost da bi izrazio (razumio) pravo značenje rečenice vodi nas u biološku sferu jezika u kojoj se pojave mogu promatrati i sredstvima nelingvističkih metoda istraživanja kao nastavak istraživanja eksperimentalne fonetike koja se uglavnom bavila glasovima i riječima, a manje rečenicom odnosno intonacijom i ostalim vrijednostima govornog jezika. Ovdje se više nije radilo samo o odnosu vrijednosti govornog jezika i stila nego i o odnosu tih vrijednosti i značenja općenito.

Već je Bally u svojoj "Stilistici" definirao intonaciju pod oba ova vida:

"Intonation comprend tous les faits de prononciation pourvu d'une valeur significative ou expressive." (Bally 1921: 250)

To je naveo profesor Guberinu da svoje postavke iznesene u doktorskoj disertaciji provjeri eksperimentalno u elektroakustičkim laboratorijima početkom četrdesetih godina i to nekih dvadesetak godina nakon što je Charles Bally napisao ovu rečenicu:

"La valeur expressive d'une langue (et c'est cela seul qui en fait la caractéristique) ne se révélera qu'à des recherches expérimentales pour lesquelles nous ne sommes nullement prêts; mais peut-être cet ouvrage contribuera-t-il à montrer l'intérêt de semblables recherches." (Bally, 1921: VIII).

Rezultate svojih eksperimenata Guberina je objavio pod naslovom "*Étude expérimentale de l'expression linguistique*" u *Studia Romanica et Anglicae Zagrabienis*, br. 5/1958, str. 33-50. On je oscilografom mjerio vibracije zraka, intenzitet i visinu glasa, dijelova rečenice i cijelih rečenica. Posebno su ispitivani razni tipovi rečenica a potom višeznačni izrazi i rečenice.

Guberina najprije daje opću fonetsku definiciju rečenice (str. 36-37) uzimajući u obzir "*le sens de la phrase et les oscilogrammes que nous avons analysés*". (str. 37). S fonetskog stajališta on razlikuje ove tipove rečenica:

- a) Iskazna (afirmativna, niječna) rečenica bez afektivnog naboja;
- b) Upitna rečenica;
- c) Usklična rečenica;
- d) "Segmentirane rečenice".

Ova fonetska tipologija odnosi se zapravo, osim d), na rečenične modalitete (nedostaje zapovijedni), dakle na pragmatičke funkcije rečenica (ili pragmatičke univerzalije, kako ih je nazvao Paolo Ramat), u kojima su izravno upregnute "vrijednosti govornog jezika". Benveniste ih je nazvao "velikim jezičnim funkcijama" (*grandes fonctions linguistiques*). To su funkcije u kojima se za semiologe ogleda stav govornika prema sadržaju svog iskaza. Međutim, tu se radi

ne samo o odnosu govornika i njegova iskaza, nego o nečemu mnogo dubljemu, što svakako izmiče formalnoj logici i empiristima. "Tipovi rečenica" (rečenični modaliteti) jezični su mehanizmi kojima se jezik, kao sredstvo kognicije (afirmativne, niječne), prevodi u sredstvo komunikacije, sredstvo međuljudskog općenja (kroz upitne i zapovijedne rečenice) i jezične razmjene.

Ali, čemu "*phrases segmentées*" u ovom društvu? One su tu kao popratna pojava: postupak fokalizacije, "rematizacije", isticanje (sintaktičkim i(li) prozodijskim sredstvima) onoga što je važno u sadržaju poruke: *Cet homme, je le connais*. Izravna je to posljedica semantičke usmjerenosti Ballyeve i Marouzcauove stilistike i Guberininih fonetskih istraživanja koja se kreću na granici između fonostilistike i onoga što bismo mogli nazvati fonosemantikom. Njegovi eksperimenti pokazuju da se negdje u dubinama susreću fonetska i semantičko-pragmatička komponenta rečenice, prepoznatljive ali teško odredljive.

Guberina razmatra i slučajeve višeznačnih riječi, kao u primjeru:

- *Il est fou*.

a) "*il est anormal*", "on nije normalan"

b) "*il est imprudent*", "on je neoprezan"

gdje oscilograf reagira na semantički odklon u funkciji stilskog postupka u b).

Tekst spomenutog rada upućuje na slike III. i IV. u dodatku, kojih nažalost nema ni na kraju rada ni negdje drugdje u navedenom svesku *SRAZA*. Stoga ćemo ovdje pokušati nešto širim navodima prenijeti autorov opis nama nedostupnih slika.

"La phrase où le mot fou signifie "anormal" (v. fig. III) montre du point de vue de l'intensité et de l'intonation la forme caractéristique des phrases affirmatives. Elle s'élève au commencement, varie vers le centre; et comme nous sommes dans le domaine du français, l'intensité et la hauteur sont élevées à la fin. La ligne de hauteur va de 141 c/sec. au commencement, vers 185 c/sec. au centre (e de est). Une fois nous avons 209,7 c/sec. (l + e dans il est) et à la fin u l - 193,6 c/sec. Le trait suivant des propositions affirmatives peut être relevé: l'abaissement ou le renforcement graduel de l'intensité et de l'intonation dans toutes les parties de la phrase. Le tempo de la phrase ne trahit aucune différence sensible entre la première et la deuxième partie." (art. cit., str. 42-43)

Oscilogram iste rečenice u značenju "on je neoprezan" autor je opisao ovako:

"...., l'intensité y est forte. Elle s'élève déjà au commencement d'une manière très sensible; la voyelle finale u (de fou) montre l'abaissement seulement dans sa dernière partie. La ligne de hauteur des différences plus marquées que celles constatées dans le premier cas (de 148 c/sec. au commencement nous allons à 269,5 c/sec. au centre: e de est). Les premiers secteurs de la voyelle u sont très hauts: 243 c/sec., 186,4 c/sec., 127,5 c/sec., 124,3 c/sec. Le tempo de la phrase comparé à celui du premier cas montre un prolongement sensible du dernier mot (u - 59 p. 51σ., à la différence de l'u du premier cas: 37 p. 39,4σ) Cela nous fait penser au prolongement de la dernière voyelle dans les phrases exclamatives. Il faut noter aussi la différence du tempo

de la phrase entre la première et la deuxième partie de la phrase où fou est pris au sens d'imprudent: i plus 1 - 13,9σ., e - 19,3σ. tandis que u de fou dure en effet 51σ." (art. cit., str. 43)

Općenito uzevši, njegovi pokusi pokazuju da oscilograf reagira različito gdje god postoji stilski ili semantički odklon (ili oba), odnosno gdje postoji izbor između dvaju ili više izražajnih sredstava. To znači, gledano iz drugog kuta, da govornikov organizam (visinom i intenzitetom glasa) prati svaki takav otklon signalizirajući ga tako na specifičan način. Za autora su te govorne vrijednosti "*les commentaires perpétuels de notre pensée-expression et de son degré d'affectivité.*" (Guberina 1958: 50) Jer, ako osnovne tipove intonacije i možemo transkribirati, visinu i jačinu glasa možemo zabilježiti uhom ali i elektroakustičkim uređajima, čime ih čujemo za daljnja promatranja i raščlambu. Međutim, Guberina jasno određuje domete takvih istraživanja kad kaže:

"...les appareils ne font que de l'analyser et cette analyse ne porte que sur le côté émission, tandis que c'est l'oreille avec le cerveau qui font la synthèse (étant eux-mêmes a la fois, le côté réception) sans laquelle le langage ne saurait exister." (Guberina, 1958:33)

Nas su u navedenoj studiji zanimali posebno višeznačni veznici zavisnosti, ali nažalost za njih nismo našli numeričkih podataka mjerenja oscilografom. Pri samom kraju, prije zaključka, može se ipak pročitati nekoliko zanimljivih napomena o tim veznicima. Evo tih napomena:

"Les valeurs de la langue parlée, et par conséquent un contenu fort affectif enveloppent les conjonctions quand elles ne sont pas employées au sens ordinaire, quand par exemple la conjonction si n'introduit pas une proposition conditionnelle, quand la conjonction quand n'introduit pas une temporelle, la conjonction et une additionnelle, etc... C'est que dans ces cas il existe un choix de construction. Au lieu d'employer la conjonction causale parce que, on peut, pour rendre plus d'affectivité employer les conjonctions quand, si; au lieu de bien que, on peut employer la conjonction et. Il se produit une espèce de sens figuré qui est traduit par les valeurs de la langue parlée." (Guberina, 1958: 49)

Nije nam poznato je li profesor Guberina podvrgnuo elektroakustičkim istraživanjima i ove veznike ali su nam ove njegove opservacije bile poticaj da istražimo njihove sintaktičke i semantičke osobine u francuskom jeziku te ih usporedimo s njegovim mišljenjem iznesenim pri kraju njegove disertacije a koje glasi:

"Pour voir le peu d'importance qu'ont les conjonctions dans les rapports des idées, nous ne procéderons pas cette fois au moyen de types logiques des propositions, mais inversement: nous prendrons les conjonctions et nous les lieront avec toutes les propositions qu'elles peuvent introduire." (Guberina, 1939:309)

Kao primjer autor navodi (str. 309-318) francuske veznike *que, si, quand, et, pendant que, qui* i njima odgovarajuće hrvatske riječi *da, ako, kad, i a, dok, koji* te daje samo neke od njihovih mogućih uporaba i značenja, sasvim dovoljno da podkrijepi gore navedenu tvrdnju. Naime, logički odnos između glavne i

zavisne ili dvije koordinirane rečenice određuje njihov sadržaj a veznik često ima samo formalnu (sintaktičku) funkciju s mogućim sekundarnim učinkom koji može imati i stilsku vrijednost.

Nas je međutim zanimalo zašto i kako ti veznici mogu biti višeznačni i polifunkcionalni. Ograničavajući se na područje adverbijalnih zavisnih rečenica (Cosić, 1975; Cosić, 1976) ustanovili smo najprije da francuski, za razliku od hrvatskoga, nema riječi koje bi bile jedino veznici zavisnosti (kao npr. *ako, dok, jer*), da samo 4 (četiri) francuske riječi u svojoj sistematici dospjevaju u stadij u kojem ih možemo smatrati veznikom zavisnosti u pravom smislu riječi. To su riječi *que, si, quand* (koje Guberina navodi) i *comme* (koji je izostavljen iz poglavlja *Fonctions multiples d'une même conjonction* iz kojega smo i uzeli gornji navod, ali analizira njegovu upotrebu u uzročnim rečenicama (Guberina, 1939:109-112).

Prava veznička priroda ovih riječi dokazuje se testom preuzimanja pomoću *que* ("*que de reprise*"), u koordinaciji:

- *Je partirai quand tu partiras et que tu m'y autoriseras.*

- *... si une voisine vient les voir et que nous soyons au-dehors, la vieille grand-mère ou sa soeur lui mentrera tout l'appartement...* (Butor)

- *Mme Sophroniska s'est approchée de moi, comme j'achevais mon déjeuner du matin et que précisément je cherchais le moyen de l'aborder.* (Gide)

i testom antepozicije, tj. stavljanjem zavisne ispred glavne rečenice:

- *Comme il parlait ainsi, un homme entra.*

- *Quand tu partiras, je partirai.*

Ovakve sintaktičke mogućnosti navedenih riječi predstavljaju posljednji stadij njihove desemantizacije i njoj obrnuto proporcionalne gramatikalizacije koja od njih čini transparentne riječi prikladne za osnovnu funkciju **nominalizacije** (imenske transpozicije rečenice) i **subordinacije** (dovodenje u odnos zavisnosti u odnosu na glagol neke druge rečenice). Pri tome *que* funkcionira kao opći nominalizator koji figurira kao završna sekvenca u svim složenim veznicima (*après que, avant que, tandis que, alors que, bien que, quoique, en cas que*, itd.). On ima i najviše različitih značenja, već tim što može u koordinaciji zamijeniti svaki veznik i veznički izraz (kao što smo već vidjeli u nekoliko primjera), ali i bez toga može stajati u svim adverbijalnim rečenicama, kao na primjer:

- *Je vous ai vu **que** vous n'étiez pas plus grand **que** cela...* (vremensko)

- *Es-tu sourd, **que** tu ne réponds pas...* (uzročno)

- *Mettez-le vite dans votre poche, **que** je le sache en sûreté.* (namjerno)

- ***Ou** une grenade éclatât, ils flambaient.* (pogodbeno)

- *Le siècle serait-il au aventuriers **que** je ne raisonnerais pas autrement.* (dopusno)

Nešto manje ali još uvijek relativno mnogo različitih vrijednosti u adverbijalnim rečenicama može imati veznik *si* (uz svoje "uobičajeno" pogodbeno):

- *Si... je survenais sans avoir averti et que je reniflais...une odeur de cigare... c'était toujours Luc qu'on envoyait vers moi pour me désarmer.* (vremensko)

- *Si Molinier s'ennuyait autant que moi, rien d'étonnant à ce qu'il ait paru ravi de me voir.* (uzročno)

- *Si elle ne le devine pas, elle devina qu'il se séparait d'elle...* (dopusno)

- *Si je n'ai rien à craindre d'eux, je n'ai non plus rien à apprendre.* (poredbeno)

Vremenski veznik *quand* ne zaostaje mnogo za *si*:

- *Je le hais quand il ment.* (uzročno)

- *Familier quand il fallait, silencieux si nécessaire,.... j'étais de plain-pied..* (pogodbeno)

- *Quand on le croyait loin, il était à un fil de vous.* (dopusno)

Veznik *comme*, uz svoje poredbeno značenje, može imati još i vremensko i uzročno:

- *Il demanda brusquement, comme ils passaient devant le pont Henri IV...* (vremensko)

- *Comme elle était très scrupuleuse, elle l'a bien renseigné d'avance.* (uzročno)

Ne nemaju samo jednostavni veznici više značenja. To mogu imati i složeni francuski veznici kao: *lorsque, alors que, tandis que, pendant que, du moment que, depuis que, dès que, à mesure que, sans que, pour que, si...que.*

A kad se radi o "veznicima zavisnosti", njihova se višeznačnost proteže izvan područja vezničke uporabe. Njih nalazimo kao:

- Samostalne priloge: *Tu ne viens pas?* - *Si.*

- Upitne zamjenice: *Que fais-tu?*

- Upitne priloge: *Quand viens-tu?*

Que coûte ce stylo?

- Priloge intenziteta: *Il est si adroit.*

- Veze u neizravnim pitanjima: *Il demande quand (si) tu viens.*

- Veznik u drugim vrstama zavisnih rečenica:

Il dit que tu viendras. (objektna)

Qu'il ne soit pas venu ne m'étonne point. (subjektna)

Te souviens-tu quand on était jeune. (objektna)

Mogli bismo tako u nedogled nizati primjere višeznačnosti veznika u francuskom jeziku, ali i u hrvatskom (kao što je to učinio prof. Guberina u svojoj doktorskoj disertaciji, koja je jedna od prvih ako ne i prva francusko-hrvatska kontrastivna studija) i u svakom drugom jeziku. Ono što je najzanimljivije u svemu tome jest činjenica da se iza višeznačnosti, iza oblikovne raznolikosti krije uvijek jedan (morfološko-sintaktičko-semantički) mini-sustav (v. Moignet, 1974: 243-273) koji se u francuskom npr. svodi na svega četiri rječice (*que, quand, comme, si*) pomoću kojih taj jezik rješava problem transpozicije rečeničnih struktura u rečenične djelove (zavisne rečenice), postupkom nominalizacije i subordinacije, osiguravajući pritom - osim različitih sintaktičkih odnosa - izražavanje najrazličitijih logičkim odnosa (uzročnost, posljedičnost, dopusnost, namjernost, uvjetovanost, usporedivost, i sl.). Govorne vrijednosti francuskih veznika zavisnosti ostaju još uvijek neistraženo područje i izazov za eksperimentalnu fonetiku.

Pokus i profesora Guberine pokazali su - iako na malom uzorku i s nesavršenim sredstvima - da naš organizam, ne samo glasnice nego i dijafragma i pluća i ruke i lice, prati svu raznolikost jezičnog iskazivanja i sav složeni mentalni mehanizam jezika, bio on u službi racionalnog ili emocionalnog i estetskog. Nesporno je da svaki odklon u značenju francuskih veznika prati i određeni "zvučni signal" koji registrira sugovornikovo uho. Međutim, pitanje je postoji li u tom signalu nešto što bi pratilo samo npr. dopusno ili vremensko značenje francuske riječi *si* ili hrvatske riječi *da*. Svakako ne. Suvišno bi bilo tražiti u njima neko specifično značenje. To su prije svega *ad hoc* signali koji se ne artikuliraju kao npr. glasovi ili znakovi. Njih možemo registrirati i analizirati, ali ih samo naš mozak može sintetizirati i staviti u cijelinu govornoga čina. Zato profesor Guberina i kaže: "*il est indispensable d'expérimenter faisant appel a la fois aux appareils qu' a l'oreille.*" (Guberina, 1958:33) A za eksperimentalnu fonetiku tvrdi da "ne može zaobići temeljne zakone koji upravljaju funkcioniranjem ljudskog organizma i cjelokupne prirode, ako želi ostati znanost i posebno znanost o čovjeku". (*ibid.*)

Ako uzmemo u obzir da su Guberinini eksperimenti, kao što smo već istakli, dobrim djelom i jedna vrsta fonosemantike (a ne samo fonostilistika), koja istražuje ne samo stilske postupke nego i značenje utisnuto u našem (bio)ritmu, onda ne bismo smjeli strogo dijeliti fonetiku od ostalih lingvističkih disciplina.

REFERENCIJE

- Bally, C. (1921). *Traité de stylistique française*. Heidelberg: Winter.
- Bally, C. (1932). *Linguistique générale et linguistique française*. Berne: Francke.
- Benveniste, E. (1966). *Problèmes de linguistique générale*. Paris: Gallimard.
- Ćosić, V. (1975). Les problèmes des propositions subordonnées circonstancielles introduites par les conjonctions à fonctions multiples en français contemporain. Disertacija. Paris: Sorbonne.
- Ćosić, V. (1976). "Pour une systématique contrastive: QUE français - DA croate", *Annales de l'Institut Français de Zagreb*, 3e série, 2/1976, str. 171-183.
- Ducrot, O. (1972). *Dire et ne pas dire*. Paris: Hermann.
- Guillaume, G. (1988). *Principi teorijske lingvistike*. Zagreb: Globus.
- Guberina, P. (1939). Valeur logique et valeur stylistique des propositions complexes en français et en croate, Zagreb.
- Guberina, P. (1952a). *Zvuk i pokret u jeziku*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Guberina, P. (1952b). *Povezanost jezičnih elemenata*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Guberina, P. (1958). "Etude expérimentale de l'expression linguistique". *Studia Romanica et Anglica Zagradiensia*, 33-50.
- Moignet, G. (1974). La "conjonction de subordination" dans le système de la langue. Etudes de psycho-systématique française. Paris: Klincksieck, 243-273.
- Marouzeau, J. (1950). *Précis de stylistique française*. Paris: Masson.

Meillet, A. (1921). *Linguistique historique et linguistique générale*. Paris: Champion.

Ramat, P. (1985). *Typologie linguistique*. Paris: P.U.F.

Vjekoslav Čosić
Faculty of Philosophy, Zadar
Croatia

VALUES OF THE SPOKEN LANGUAGE AND THEIR MEANING
(Contemporary thoughts on an experiment of professor Guberina)

SUMMARY

*The Geneva school ideas about the values of the spoken language were elaborated and introduced to our linguistic public by professor Petar Guberina - first in his doctoral dissertation *Valeurs logiques et valeurs stylistiques des propositions complexes* (1939) and then in his books *The sound and movement in language* (1952a) and *The relations among elements of language* (1952b).*

This contribution to the marking of professor Guberina's 85th birthday deals with his study "Etude expérimentale de l'expression linguistique". SRAZ, no. 5 (1958), pp.33-50, in which he presented the experimental results of his work done with the oscillograph in the early forties. Using the precise measurements the author addressed several key problems of linguistic expression: prediction, sentence modality, focalization, figurative meaning, implication, implicit subordination (conjunctionless dependent clauses), ambiguous sentences and syntactic constructions. These problems were later to become the object of numerous syntactic, semantic and logical studies that are discussed in this paper.

Key words: *experimental phonetics, spoken language, conjunctions, French language*